

พุทธประวัติ

ปริณายก

ปริณายกที่ 1 : ชมพูทวีปและประชาชน

การศึกษาพุทธประวัติควรเริ่มจากการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของโลกในสมัยที่พระพุทธเจ้าประสูติ เพราะจะช่วยให้เข้าใจว่าทำไมพระพุทธศาสนาจึงอุบัติขึ้นในดินแดนแห่งนี้ และเหตุใดคำสอนของพระองค์จึงสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างลึกซึ้ง โดยปริณายกนี้แบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ (1) ชมพูทวีป (2) วรรณะ (3) ความเชื่อ

1. ชมพูทวีป

ความหมาย ชมพูทวีป (Jambudīpa) เป็นชื่อที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หมายถึงดินแดนใหญ่ทางตอนใต้ของโลกมนุษย์ในคติอินเดียโบราณ ซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์มาตรัสรู้

คำว่า "ชมพู" หมายถึงต้นหว่าขนาดใหญ่ (Rose Apple Tree) ซึ่งเชื่อกันว่าเคยขึ้นอยู่มากในดินแดนนี้ จึงเรียกว่า "ชมพูทวีป"

ในทางภูมิศาสตร์ ชมพูทวีปครอบคลุมพื้นที่ที่ปัจจุบันได้แก่

- อินเดีย
- เนปาล
- บังกลาเทศ
- พม่า
- บางส่วนของอัฟกานิสถาน

พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน ล้วนเกิดขึ้นในชมพูทวีป

ลักษณะภูมิประเทศ

ชมพูทวีปมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น

- แม่น้ำคงคา (คงคา)
- แม่น้ำยมนา
- แม่น้ำอจิรวดี
- แม่น้ำสรภู
- แม่น้ำมที

พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การเกษตร ทำให้เกิดเมืองใหญ่และอาณาจักรต่าง ๆ มากมาย เช่น

- มคธ
- โกศล
- วัชชี
- วังสะ
- กาสี
- ลักกะ

สภาพสังคม

ในสมัยพุทธกาลมีทั้ง

- กษัตริย์ปกครองแบบราชาอาณาจักร
- สาธารณรัฐ เช่น แคว้นวัชชี

มีการค้าขาย การเกษตร การศึกษา และวัฒนธรรมเจริญรุ่งเรือง จึงเป็นยุคที่ผู้คนแสวงหาความจริงของชีวิตอย่างกว้างขวาง

ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ชมพูทวีปเป็นแหล่งกำเนิดของ

- พระพุทธศาสนา
- ศาสนาพราหมณ์
- ศาสนาเซน

จึงเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนแนวคิดทางศาสนาและปรัชญา

พระพุทธเจ้าทรงใช้เหตุผลและประสบการณ์ตรงในการสอน แทนการอ้างเพียงคำภีร์หรือประเพณี

2. วรรณะ

ความหมาย

คำว่า วรรณะ หมายถึง การแบ่งชนชั้นทางสังคมของอินเดียโบราณ

โดยแบ่งออกเป็น 4 วรรณะ

1. พราหมณ์

หน้าที่

- ประกอบพิธีกรรม
- ศึกษาพระเวท
- เป็นครู
- เป็นนักบวช

ถือว่ามีฐานะสูงสุดในสังคม

2. กษัตริย์

หน้าที่

- ปกครองบ้านเมือง
- ป้องกันประเทศ
- ออกกฎหมาย

พระพุทธเจ้าประสูติในวาระกษัตริย์ คือ ศากยวงศ์

3. แพศย์

หน้าที่

- ค้าขาย
- เกษตรกรรม
- เลี้ยงสัตว์

เป็นกำลังสำคัญทางเศรษฐกิจ

4. ชูทร

หน้าที่

- รับจ้าง
- ใช้แรงงาน
- รับใช้ชนชั้นอื่น

ได้รับโอกาสทางสังคมน้อยที่สุด

พระพุทธเจ้ากับระบบวรรณะ

แม้พระองค์ประสูติเป็นกษัตริย์ แต่ทรงปฏิเสธความคิดที่ว่า "คนสูงหรือต่ำเพราะชาติกำเนิด"

พระองค์ตรัสว่า

"บุคคลมิได้เป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นพราหมณ์เพราะการกระทำ"

พระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกคนบวชได้ ไม่ว่าจะมาจากวรรณะใด

ตัวอย่าง

- พระอุบาลี เดิมเป็นช่างกัลบก ได้รับการอุปสมบทและเป็นพระเถระผู้เชี่ยวชาญพระวินัย
- พระสุนันท เดิมเป็นคนกวาดถนน ก็สามารถบรรลุพระอรหันต์ได้

นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์อินเดีย

3. ความเชื่อ

ความเชื่อก่อนพุทธกาล

ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ผู้คนมีความเชื่อหลากหลาย เช่น

1. เชื่อในเทพเจ้า

เชื่อว่าเทพเจ้าสูงสุดเป็นผู้สร้างโลก และสามารถบันดาลความสุขหรือความทุกข์
จึงมีการบวงสรวงและอ้อนวอนเทพเจ้าเป็นประจำ

2. เชื่อในการบูชายัญ

เชื่อว่าการถวายเครื่องสังเวท หรือแม้แต่การบูชายัญสัตว์ จะทำให้ได้รับบุญหรือไปเกิดใน
สวรรค์

3. เชื่อว่าความหลุดพ้นเกิดจากการทรมานตน

นักบวชจำนวนมากปฏิบัติทฤกิริยา เช่น

- อดอาหาร
- นอนบนหนาม
- กลั่นหายใจ
- ทนความร้อนและความหนาว

พระโพธิสัตว์เองก็ทรงทดลองวิธีนี้อยู่ถึง ๖ ปี ก่อนทรงพบว่าไม่ใช่หนทางแห่งการตรัสรู้

4. ความเชื่อของสำนักต่าง ๆ

ในสมัยนั้นมีครูและลัทธิจำนวนมาก แต่ละสำนักก็มีความเห็นแตกต่างกัน เช่น

- บางสำนักเชื่อว่าทุกอย่างถูกกำหนดไว้แล้ว
 - บางสำนักปฏิเสธผลของกรรม
 - บางสำนักเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นโดยบังเอิญ
 - บางสำนักเห็นว่าความตายคือการสิ้นสุดทุกอย่าง
-

พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างไร

พระองค์ไม่ทรงสอนให้เชื่อโดยปราศจากเหตุผล แต่ทรงส่งเสริมให้

- ฟังอย่างมีสติ
- ใช้ปัญญาพิจารณา
- ทดลองปฏิบัติ
- พิสูจน์ผลด้วยตนเอง

หลักการนี้สะท้อนอยู่ใน กาลามสูตร ที่ทรงสอนว่าไม่ควรเชื่อเพียงเพราะคำบอกเล่า
ประเพณี หรือผู้มีชื่อเสียง แต่ควรพิจารณาด้วยปัญญาและประสบการณ์ตรง

สรุป

หัวข้อ

สาระสำคัญ

ชมพูทวีป

-ดินแดนที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรม และปรินิพพาน เป็น
ศูนย์กลางอารยธรรมและศาสนาในสมัยโบราณ

วรรณะ

-ระบบแบ่งชนชั้นของสังคมอินเดียโบราณ แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า
คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่ความประพฤติ มิใช่ชาติกำเนิด

ความเชื่อ

-ผู้คนมีความเชื่อหลากหลายเกี่ยวกับเทพเจ้า พิธีกรรม การบูชาัญญ และการทรมาน
พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ "มัชฌิมาปฏิปทา" และสอนให้ใช้ปัญญาพิสูจน์
ความจริงด้วยการปฏิบัติ

ข้อคิด

การเข้าใจสภาพของชมพูทวีป ระบบวรรณะ และความเชื่อในสมัยก่อนพุทธกาล จะช่วย
ให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นท่ามกลาง
สังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ ความเชื่อที่หลากหลาย และการแสวงหาความจริง แล้วทรง
ค้นพบ "ทางสายกลาง" ซึ่งเป็นแนวทางแห่งปัญญา เมตตา และความหลุดพ้นที่ยังคงมีคุณค่า
สำหรับมนุษยชาติสืบมาจนถึงปัจจุบัน.